

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО. ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВознавство. ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ

УДК 342.7

DOI: 10.31359/1993-0909-2025-32-1 -66

Роман Вікторович Вереша

Кафедра кримінального та адміністративного права
Академія адвокатури України
Київ, Україна

Валерій Віталійович Карпунцов

Кафедра політичних наук та права
Київський національний університет будівництва та архітектури
Київ, Україна

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ФАКТОРИ РИЗИКУ ОБІГУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНО- ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ

Анотація. Віртуальні активи є поняттям, яке останнім часом міцно увійшло в сучасний фінансово-правовий обіг. Навколо нього формуються ринки, з ним проводяться транзакції, воно є об'єктом підвищеного інтересу в сфері інвестиційної діяльності. Необхідність правового регулювання нових видів суспільних відносин, що переходять у віртуальну площину, стимулює законодавців вживати активних заходів, що стосуються формування законодавчої основи в цій сфері. Національне законодавство про віртуальні активи, визначає правові основи для використання віртуальних активів як платіжного засобу. При цьому залишаються актуальні виклики, що постають перед українським законодавцем у світлі прийняття цього закону, виходячи з існуючих зарубіжних практик. Дослідження дає підстави говорити про те, що в даний час до таких викликів відносяться не лише питання термінологічних розбіжностей, а й юридичної кваліфікації протиправних дій у сфері поводження з віртуальними активами, питання теоретико-правового осмислення нових правовідносин. Створені технологічні інновації та формування нових, пов'язаних із ними правовідносин, вимагають відповідного нормативно-правового регулювання. На міжнародному рівні відсутня всеосяжна й загальноприйнята типологія криптоактивів, незважаючи на загальне розуміння їх суті, існують розбіжності у визначенні того, що саме включає в себе термін «віртуальний актив». З урахуванням транснаціонального характеру правовідносин у сфері обігу віртуальних активів, у майбутньому понятійний апарат у цій сфері вимагатиме розробки єдиної термінології. Це питання здається актуальним як для зарубіжних країн, так і для України. Український законодавець на даний момент зробив лише перший крок у створенні правової основи для

регулювання правовідносин у сфері обігу віртуальних активів, однак у світлі законодавчих ініціатив Європейського Союзу очевидно, що незабаром правові визначення та механізми доведеться узгоджувати з термінологією Європейського Союзу. Те саме стосується і питань визначення відповідальності, внесення змін до кримінального та адміністративного законодавства. Разом з тим існуючі виклики для правового регулювання багато в чому пов'язані з відсутністю теоретичної основи, що зможе пояснити особливості нових правовідносин.

Ключові слова: законодавче регулювання, криптоактиви, провайдер послуг віртуальних активів, фіатні валюти

Roman V. Veresha

Department of Criminal and Administrative Law
Academy of Advocacy of Ukraine
Kyiv, Ukraine

Valerii V. Karpuntsov

Department of Political Science and Law
Kyiv National University of Construction and Architecture
Kyiv, Ukraine

LEGAL PROVIDING AND RISK FACTORS OF VIRTUAL ASSETS CIRCULATION: NATIONAL AND INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS

Abstract. *Virtual assets are a concept that has made its way into the modern financial and legal lexicon in recent years. Markets are formed around them, transactions are conducted with them, they are the object of increased interest in the field of investment activities. The need for legal regulation of new types of social relations transiting to the virtual plane stimulates lawmakers to take active measures concerning the formation of a legislative basis in this area. In 2021 Ukraine adopted the Law «On Virtual Assets», which defines the legal basis for the use of virtual assets as a means of payment. This study intends to consider the challenges facing the Ukrainian legislator in the light of the adoption of this law based on existing foreign practices. The study suggests that such obstacles now include not only terminological differences, but also issues of legal classification of illegal actions with cryptoassets, issues of theoretical and legal understanding of the new legal relations. The created technological innovations and the formation of new, related legal relations require appropriate regulatory and legal regulation. At the international level, there is no comprehensive and generally accepted typology of crypto assets, despite the general understanding of their essence, there are disagreements in the definition of what exactly the term «virtual asset» includes. Taking into account the transnational nature of legal relations in the field of virtual asset circulation, in the future the conceptual apparatus in this area will require the development of a unified terminology. This issue seems to be relevant both for foreign countries and for Ukraine. The Ukrainian legislator has so far taken only the first step in creating a legal framework for regulating legal relations in the field of circulation of virtual assets, but in the light of the legislative initiatives of the European Union, it is obvious*

that soon legal definitions and mechanisms will have to be harmonized with the terminology of the European Union. The same applies to the issues of determining responsibility, amending criminal and administrative legislation. At the same time, the existing challenges for legal regulation are largely related to the lack of a theoretical basis that can explain the features of new legal relations.

Keywords: *cryptoassets; fiat currencies; legislative regulation; virtual asset service provider.*

ВСТУП

Останнім часом цифрові технології активно впроваджуються у сферу публічних та приватних фінансів. Досягнення у фінансово-технічній сфері ставлять учених із суб'єктами політико-правової ініціативи перед необхідністю дати пояснення новим явищам і, відповідно, розробити механізми регулювання видів суспільних відносин, відсутніх раніше. Поява поняття «віртуальних активів» (криптоактивів) породило певні питання щодо їх значущості для фінансової індустрії, а також щодо можливих викликів у сфері правового регулювання [29]. Ставлення світових центробанків до електронної валюти лише за кілька останніх років пройшло шлях від повного заперечення можливості використання криптоактивів, до здійснення пілотних проєктів у межах розробки та запровадження національної цифрової валюти [28]. Віртуальні активи – це технологічні інновації, які сьогодні стоять на початку формування нової цифрової економіки. Оскільки віртуальний актив існує у цифровій формі, здатність до обігу означає можливість його переказу чи передачі в такій формі. Очевидно, крім суто технологічних обмежень обігу віртуальних активів, мають існувати правові обмеження, створені задля врегулювання суспільних правовідносин щодо таких віртуальних активів, як із позиції публічного, так і приватного права [4]. При цьому виникає низка закономірних питань щодо використання таких активів у цивільному обігу поряд з фіатними валютами [3]. Одна з перешкод для розуміння так званих «нетипових» валют та активів, полягає у невиробленні понятійного апарату. Відмінності в теоретико-прикладному розумінні, пов'язані з визначенням цифрових валют, віртуальних валют, криптовалют, криптоактивів, і не завжди зрозуміло чи використовуються ці терміни взаємозамінно чи кожен із них має конкретне значення [26].

Виходячи з існуючих термінологічних підходів, віртуальні активи здебільшого визначають як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та відображається у вигляді сукупності даних в електронній формі [13; 3]. Питання про вироблення на міжнародному рівні єдиних поглядів щодо того, що слід називати віртуальним активом, має принципово важливе значення. Певний правовий статус віртуальних активів дає юридичний захист користувачам та учасникам ринку, а державний бюджет набуває можливості отримати нові джерела надходжень від операцій із віртуальними активами [3].

Правове регулювання криптоактивів у світі ґрунтується на різних підходах, починаючи від повної заборони та криміналізації будь-яких дій із криптоактива-

ми до розробки державних аналогів, що передбачають, відповідно, механізми державного впливу. При цьому заперечення ВА може свідчити про виведення за межі юридичної площини широкого спектру правовідносин [5].

Міжурядова організація Financial Action Task Force (*далі – FATF*), яка надає країнам світу експертну підтримку в питаннях розробки фінансових заходів щодо боротьби з відмиванням грошей, зазначає, що криптоактиви не загрожують глобальній фінансовій стабільності, але потребують моніторингу. Інноваційні рішення у сфері *hi-tech*, електронні продукти та пов'язані з ними послуги мають значний потенціал для стимулювання технологічних нововведень у сфері фінансів, підвищення ефективності та розширення охоплення фінансовими послугами всіх верств населення. Разом з тим нові технології створюють можливості для різного роду зловживань, що пов'язані з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом або фінансуванням протизаконної діяльності. У зв'язку з цим FATF здійснює активні дії, пов'язані з моніторингом ризиків, зумовлених появою нових технологій [13]. Необхідність розробки регулювання системи обігу криптовалют безпосередньо взаємопов'язана з правильним сприйняттям та усвідомленням її суті та закріпленням у національному законодавстві необхідних адміністративних та кримінально-правових механізмів. Цьому, своєю чергою, має сприяти теоретична складова, розуміння теоретико-правових засад із урахуванням зарубіжного досвіду.

Сучасні дослідження у сфері правового забезпечення обігу віртуальних активів присвячені таким питанням як боротьба з крипто-злочинністю в ЄС [16; 15], оподаткування криптоактивів [30], відмивання грошей за допомогою використання криптовалют [9], міжнародне співробітництво в розслідуванні економічних злочинів, пов'язаних з оборотом криптовалют [20], особливості оподаткування криптоактивів в Україні, криптоактиви в системі податкової звітності [35; 34; 2], правові аспекти ринку криптоактивів та можливі загрози національній безпеці України [19]. При цьому актуальними залишаються питання щодо стану нормативно-правового регулювання у сфері обігу віртуальних активів, а також визначення викликів прикладного спрямування [18, с. 192].

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Ця робота ґрунтується на вивченні й аналізі українських та провідних іноземних законодавчих актів, що діють у системі обігу віртуальних активів (Закон України «Про віртуальні активи», Directive 2009/110/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on the taking up, pursuit and prudential supervision of the business of electronic money institutions amending Directives 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 2000/46/EC, Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU), а також аналітичних матеріалів міжнародних організацій (прес-реліз по застосуванню

ризик-орієнтованого підходу FATF, аналітичний документ Дослідницької служби Європейського парламенту Digital finance: Emerging risks in crypto-assets – Regulatory and supervisory challenges in the area of financial services, institutions and markets).

За допомогою методу політико-правового аналізу в роботі розглядаються міжнародні ініціативи й практики, що стосуються законодавчого регулювання відносин у сфері обігу криптовалюти, фактори ризику при здійсненні операцій із віртуальними активами з точки зору системного підходу, а також ініціативи національного законодавця у цій сфері. У межах діалектичних складових розглядаються позиції переваг і недоліків, на підставі чого визначаються перспективи законодавчого регулювання оподаткування віртуальних активів із урахуванням існуючих світових тенденцій.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Цифрові фінанси відіграють важливу роль у наданні фінансових послуг у Європейському Союзі (*далі – ЄС*). Швидкий прогрес у галузі оцифрування, аналізу даних та обчислювальних потужностей дозволяє використовувати новий спектр фінансових послуг і транзакцій, сприяючи розвитку інновацій. Зокрема, велику увагу привернули поширення та розвиток криптоактивів за допомогою цифрових фінансових технологій, оскільки вони можуть запропонувати певний потенціал для економічного розвитку та зростання, якщо будуть пом'якшені пов'язані з цим ризики. Криптоактиви надзвичайно швидко диверсифікуються відповідно до поточних структурних перетворень у технологіях, перевагах та використанні серед інвесторів і споживачів. Крім того, слід ураховувати міжнародний аспект, пов'язаний з криптоактивами, оскільки криптоактиви за своєю природою є транскордонними, виходячи зі специфіки своїх технологічних особливостей. Ці побоювання посилюються, коли криптоактиви не підтримуються підзвітною особою, яка може бути пов'язана з правилами та нести відповідальність за можливі порушення регулювання. Тому важливою є можливість чітко визначити, що вони собою являють та які правила, якщо такі є, застосовуються [9, 29].

Станом на 2020 рік регулювання відносин у сфері використання криптоактивів та технології блокчейн у тому чи іншому вигляді було лише в десяти країнах [22]. Уже з 2021 року країни почали активніше адаптувати законодавство до нових видів правовідносин. Проте зазвичай зміни мали фрагментарний характер. В одних країнах зміни вносилися лише до податкового законодавства, в інших – до актів, що регулюють протидію тероризму або відмивання брудних грошей [6].

В умовах, коли національні уряди вживають обережних кроків у питаннях законодавчого регулювання обігу віртуальних активів, орієнтиром для експертів та законодавців виступають рекомендації наддержавних органів, наприклад FATF [22]. У 2018 році Рекомендації FATF були доповнені роз'ясненнями щодо сфери їх дії по колу об'єктів. Починаючи з цього періоду їх дія охоплює фінансову діяльність, пов'язану з віртуальними активами. Тоді ж термінологічний апарат

документа було розширено, включивши два нові визначення: «віртуальні активи» та «провайдер послуг віртуальних активів» (*далі – ППВА*) [21, с. 131]. Організація визначає ВА як цифрове уявлення вартості, яке може бути продано або передано у цифровому вигляді, а також може бути використане з платіжною або інвестиційною метою. У Рекомендаціях надаються роз'яснення щодо того, як ці визначення можуть бути застосовані. Просте цифрове представлення фіатних валют, цінних паперів та інших фінансових активів, що підпадають під дію FATF в іншому місці, не призначене для того, щоб розглядатись як ВА без властивої самої здатності продаватися або передаватися у цифровому вигляді, а також допустимості використання з метою оплати або інвестиційних цілей. Так, цифровий банківський запис, який просто представляє право власності на конкретний фінансовий актив, не може розглядатися як віртуальний актив. Цифрові валюти центрального банку також не є віртуальними активами й натомість відносяться до категорії «фіатних валют». У рекомендаціях також згадуються невзаємозамінні токени (NFT). FATF зазначає, що NFT можуть вважатися віртуальними активами, якщо «на практиці вони будуть використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей» [25].

Віртуальні активи та пов'язані з ними послуги можуть стимулювати інновації в фінансовому секторі та підвищувати його ефективність. Однак їх особливості відкривають і нові можливості для здійснення неправомірної діяльності. Можливість здійснювати швидкі транскордонні операції, яку дає технологія блокчейн, дозволяє не лише купувати, здійснювати переміщення та зберігання активів у цифровому вигляді (часто поза межами фінансового регулювання), а й зберігати таємницю особи відправника й одержувача коштів, що у свою чергу ускладнює своєчасне виявлення підозрілої діяльності. Згадані чинники створюють додаткові складності в межах здійснення компетентними владними органами діяльності з виявлення та розслідування окремих кримінально протиправних діянь [14].

Також використання віртуальних активів пов'язане із стурбованістю влади щодо цілісності ринку, захисту прав споживачів, а також можливих наслідків для фінансової стабільності. Органи фінансового сектора в Європейському Союзі та в усьому світі здійснюють різні дії щодо криптоактивів у межах своїх повноважень. Такі міжнародні організації, як G20, OECD та інші, проводять роботу з криптоактивів, спрямовану на моніторинг їх впливу на глобальну фінансову стабільність та координацію зворотних заходів політики. У даний час відсутня загальна типологія криптоактивів та загальне розуміння того, як слід відноситися до криптоактивів з точки зору регулювання. У більшості юрисдикцій відсутнє законодавче регулювання щодо оподаткування криптовалюти. Тому транзакції з віртуальними активами здійснюються в межах існуючих податкових режимів, заснованих на загальних принципах та відповідно до чинного регулювання, виданого національними податковими органами. На сьогоднішній день ряд криптовалютних бірж регулярно надсилають звіти вітчизняному регулятору, які містять дані користувачів [14].

У 2019 році FATF доповнила свої Рекомендації роз'ясненнями щодо того, як вимоги організації повинні бути застосовані до віртуальних активів та ППВА. Серед іншого, йдеться про застосування ризик-орієнтованого підходу до діяльності та операцій, пов'язаних із віртуальними активами та ППВА; питання регламентації наглядово-контрольних функцій щодо ПУВА в межах вжиття заходів щодо протидії відмиванню грошей та фінансування тероризму; питання щодо процедур ліцензування або реєстрації; превентивних заходів, зокрема відповідної верифікації клієнтів, зберігання записів та документів, а також повідомлення компетентних служб про підозрілі операції; механізмів санкційного, правозастосовного впливу; міжнародної взаємодії.

Говорячи про термінологію, необхідно зазначити, що FATF розглядає ППВА як будь-яку фізичну або юридичну особу, яка здійснює один або кілька з наступних видів діяльності або операцій на користь або від імені іншої фізичної або юридичної особи:

- обмін між віртуальними активами та фідуціарними валютами;
- обмін між однією або декількома формами віртуальних активів;
- передача віртуальних активів;
- зберігання та (або) управління віртуальними активами або інструментами, що забезпечують контроль над віртуальними активами;
- участь та надання фінансових послуг, пов'язаних із пропозицією емітента та (або) продажем віртуальних активів [25].

Зважаючи на наведене визначення FATF, слід зазначити, що багато національних юрисдикцій щодо суб'єкта ППВА дотримуються інших підходів. Так, у деяких юрисдикціях обмін між однією чи декількома формами криптоактивів не входить до нормативної площини. В інших випадках провайдери випуску tokenів не є ППВА. Інші приклади свідчать про те, що іноді влада виходить за межі, визначені FATF. Так, в Японії, мережеві оператори, розробники платформ і додатків та постачальники технічного обслуговування, відносять до тих, хто підпадає під визначення ППВА. Такі розбіжності не сприяють уніфікації підходів до визначення ППВА, оскільки останні мають відповідати нормативним вимогам як на внутрішньому рівні, так і між юрисдикціями. Вони мають включати вимоги, пов'язані з авторизацією, вимоги до капіталу, управління ризиками, власне управління, безпеки, операційної стійкості, звітності, поведінки на ринку та фінансової цілісності. При цьому такі нормативні вимоги можуть відрізнятися залежно від характеру послуги, що надається або ризиків, пов'язаних з особливістю криптоактиву, для якого надається послуга [7].

Окреме питання стосується системи оподаткування віртуальних активів [37; 23]. У сфері регулювання обігу віртуальних активів сучасні законодавчі механізми, що впроваджуються у багатьох країнах, зазвичай мають багато прогалів і залежать від технічних нововведень, науково-технічного прогресу. Країни індивідуально приймають та застосовують, як правило, національне законодавство, що регулює криптовалюти та їх оподаткування. Наприклад, деякі криптоактиви

підпадають під дію чинного законодавства ЄС, але більшість із них – ні. Це створює потенційну загрозу як інвесторам, так і споживачам. Ураховуючи характер криптоактивів, необхідно постійно оцінювати існуюче законодавство, щоб перевірити чи можна його ефективно застосувати до цього типу активів, чи необхідні певні поправки та рекомендації.

Існує декілька підходів щодо того, що саме включає в себе термін «криптоактиви». Крім того, іноді складно орієнтуватися в різних класифікаціях криптоактивів, що сприяє високому рівню фрагментації між державами. Цей високий рівень невизначеності й складності в середовищі, що швидко змінюється, ставить перед європейським законодавцем ряд питань, пов'язаних із регулюванням криптоактивів [9; 29].

Унаслідок відсутності типології нових технологій, відсутня правова визначеність щодо поводження з криптоактивами у фінансовому регулюванні ЄС, а також незрозуміло, чи існує й яким чином існує регулювання фінансових послуг ЄС застосовується до деяких криптоактивів. Так, на сьогоднішній день ЄС щодо цього обмежено застосовує існуючі законодавчі механізми. Правовідносини, що частково виникають, підпадають під дію існуючого законодавства ЄС про фінансові послуги. Зокрема, йдеться про віртуальні активи, які можуть бути кваліфіковані як фінансові інструменти відповідно до Директиви ЄС «Про ринки фінансових інструментів» (MiFID II), та тих, які можуть бути визначені як електронні гроші, відповідно до Директиви ЄС про прийняття, здійснення та пруденційний нагляд за діяльністю установ електронних грошей (EMD2). Як зазначила Єврокомісія в початковій оцінці впливу, проблема з криптоактивами полягає в тому, що інтерпретація та застосування існуючих вимог у чинному законодавстві можуть різнитися залежно від юрисдикції однієї держави-члена до іншої. Це може призвести до фрагментації поводження з криптоактивами, зниження рівня транзакцій та додаткових транзакційних витрат для інвесторів [29].

Відсутність загальних стандартів щодо технологій розподіленого реєстру також може ускладнити застосування законодавства. Для криптоактивів, які не підпадають під дію чинного законодавства ЄС про фінансові послуги, мета полягає в тому, щоб визначити, чи потрібен регулюючий підхід ЄС. Відсутність загальних правил, створює високий рівень ризику для інвесторів, значно знижуючи потенціал для розвитку нових класів активів, в які можуть інвестувати споживачі та підприємства ЄС. Як зазначає Європарламент, потенційна асиметрія інформації, викликана відсутністю ясності та складністю технології, також може збільшити ризик шахрайства та, отже, зменшити довіру та інвестиції. Це, у свою чергу, призводить до низького рівня ліквідності, що ще більше посилює волатильність цін і потенціал контролю над ринком деякими учасниками. Отже, якщо не буде запроваджено загальну правову основу існує також ризик різноспрямованих законопроектних дій на рівні держав-членів, що ще більше ускладнить нормативно-правове регулювання [29, 36].

Законодавчим орієнтиром у питаннях регулювання правовідносин у межах ринків віртуальних активів може стати документ ЄС, а саме «Пропозиція щодо Регламенту Європейського парламенту та Ради Європи для ринків криптоактивів та внесення змін до Директиви (ЄС) 2019/1937». Цей регламент установлює правила для емітентів, Oferentів віртуальних активів, постачальників послуг у сфері криптоактивів. У разі прийняття правила стануть обов'язковими для всіх організацій, які здійснюють свою діяльність у ЄС. При цьому існує висока ймовірність того, що ці правила незабаром стануть міжнародними стандартами. Як випливає з тексту документа та супровідної документації, ЄС підтверджує свою зацікавленість у розвитку та сприянні впровадженню трансформаційних технологій у фінансовому секторі, включаючи технологію розподіленого реєстру. Акцентується увага на тому, що документ покликаний підтримати інновації та чесну конкуренцію, забезпечуючи при цьому високий рівень захисту власників криптоактивів і сумлінність на ринках криптоактивів, дати можливість постачальникам послуг у цій галузі розширити свій бізнес на транскордонній основі та полегшити їх доступ до банківських послуг для безперешкодного здійснення своєї діяльності [1].

Найбільшої популярності, а також практичного розвитку блокчейн-технології набули в США. Багато в чому це обумовлено лояльним законодавчим режимом, у сфері застосування блокчейн та криптовалюти з моменту їх утворення та введення у цифровий обіг як цифрового фінансового активу [8, с. 268]. У межах регулювання та нагляду за операціями в сфері обігу віртуальних активів, застосовується комплексний і технологічно неупереджений регуляторно-контрольний режим, що поширюється з метою протидії відмиванню доходів та фінансування тероризму і охоплюють провайдерів та види діяльності у згаданій сфері. Цей режим переважно відповідає тому регулюванню, яке застосовується щодо провайдерів послуг нецифрових активів у межах протидії відмиванню доходів та фінансування тероризму, встановленого для фінансових установ країни. В американському підході використовуються інструменти та повноваження різних департаментів і відомств, включаючи Міністерство фінансів США, уповноважені органи боротьби з фінансовими злочинами, управління з контролю за іноземними активами, податкова служба тощо [13].

Чинне законодавство України про віртуальні активи є необхідною регуляторною основою для їх обігу в країні. Віртуальні активи – це нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, що має вартість і виражене у вигляді сукупності даних в електронній формі. Віртуальний актив може засвідчувати майнові права, у тому числі права вимоги на інші об'єкти цивільних прав.

Закон визначає сферу його застосування, правовий режим учасників ринку віртуальних активів, їх права й обов'язки, послуги з обміну віртуальних активів. Також закон установлює загальні принципи державного регулювання обороту віртуальних активів та органи, що здійснюють державне регулювання у сфері обороту віртуальних активів, визначає повноваження Національного банку в сфері обороту віртуальних активів, повноваження Національної комісії з цінних па-

перів та фондового ринку у сфері обороту віртуальних активів та послуг, пов'язаних із обігом віртуальних активів. Законом також визначено загальні принципи міжнародного співробітництва у сфері обороту віртуальних активів та повноваження державних органів щодо забезпечення міжнародного співробітництва у сфері обороту віртуальних активів, а також порядок їх реалізації [33].

Державні інституції, зокрема, Національний банк України, висловлюють повну зацікавленість у тому, щоб зробити обіг віртуальних активів максимально зручним і безпечним, і максимально адаптувавши технологію до вимог усіх стейкхолдерів. Одночасно звертається увага на дискусію про ризики як для монетарної політики України, так і для її фінансової стабільності. Найбільше ризиків може виникнути саме в контексті монетарної політики – вони полягають у появі емісійного центру (центрів) в Україні – та можливості їх впливу на політику Нацбанку [31]. Беручи до уваги обмежену поширеність віртуальних активів та їх високу цінову волатильність, останні не мають значного впливу на монетарну політику та фінансову стабільність, однак незабаром це може змінитися за рахунок зростання зацікавленості інвесторів при одночасному зниженні волатильності.

Так, потенційними ризиками в поширенні віртуальних активів є:

- ризик заміщення національної валюти та виникнення паралельного грошового обігу за межами контролю з боку Національного банку;
- ризик використання віртуальних активів в обхід чинного державного регулювання та нагляду;
- ризики перетікання частини банківських депозитів у віртуальні активи та витіснення традиційного банкінгу, що може посилити загрози фінансової стабільності банківської системи та фінансової системи країни загалом [27].

Розглядаючи фактори ризику під час операцій із віртуальними активами, необхідно відмітити, що стосовно ППВА, FATF зазначає, що при оцінці ризиків необхідно брати до уваги всі фактори, які ППВА, а також їх компетентні органи розглядають як актуальні, включаючи, але не обмежуючись такими складовими як: види послуг, продуктів або операцій, що надаються; клієнтські ризики; географічні фактори і вид (види) віртуальних активів, що обмінюються. В основі такої системи перебувають три основні детермінанти – це транскордонний характер, потенційно високий ступінь анонімності віртуальних активів, а також те, що діяльність, пов'язана з обігом віртуальних активів, сприяє встановленню ділових відносин та здійсненню операцій без особистого контакту [13].

Кримінально-правовий контекст обігу віртуальних активів насамперед пов'язаний з питаннями фінансової кримінально протиправної діяльності, відмивання грошей та фінансуванням тероризму [15; 20; 9; 5]. Кримінально-правова складова обігу віртуальних активів, дає можливість виділити характерні особливості правовідносин, що з'являються в аналізованій сфері, представивши їх як елементи поведіння з віртуальними активами, а саме:

Мал. Фактори ризику під час операцій з віртуальними активами

- характер емітента віртуальних активів (зокрема, виходячи з категорій «ідентифікований-неідентифікований», «державний-приватний», «регульований-нерегульований»);
- призначення віртуального активу (інвестиції, платежі);
- права власників віртуальних активів (при взаємодії категорій «володіння ключем – володіння активом»);
- контроль над реєстром (відкритий, закритий);
- валідація реєстру (з дозволом, без дозволу);
- механізм передачі права власності на віртуальний актив [7; 17].

Визначаючи кримінально-правову складову нових видів правовідносин у сфері поводження з віртуальними активами, слід зазначити, що на сьогоднішній день законодавство переважної більшості країн світу, включаючи Україну, не поширюється на правове регулювання кримінальної відповідальності за незаконний обіг віртуальних активів, що, зокрема, обумовлено питаннями як теоретичного, так і нормативно-правового характеру. Так, немає єдиних підходів щодо розуміння онтології та типології кібер- та криптозлочинів. Відсутність напрацювань у цій сфері частково пов'язана з деяким зміщенням наукових інтересів у межах домінуючого в останні два роки пандемічного порядку денного [10; 32], а частково з науково-технологічним контекстом, що інтенсивно змінюється.

Водночас за даними на 2021 рік протиправна активність у криптосуспільстві становить менше одного відсотка від усіх транзакцій. А в період з 2017 по 2021 рік більшість економічних кримінальних правопорушень були скоєні за допомогою традиційних фінансових інструментів. Найпопулярніша кримінально протиправна активність у світі криптовалюти – не відмивання грошей, торгівля людьми чи фінансування тероризму, а крадіжка криптовалюти в інших користувачів [12].

Водночас з позицій кримінально-правової кваліфікації об'єктивна сторона кримінальних правопорушень не зазнала суттєвих змін. Однак поведження з криптоактивами породило як нові правовідносини, так і нові детермінанти кримінально протиправної діяльності, середовище та інструменти скоєння кримінальних правопорушень.

Показники ризику при поведженні з віртуальними активами, на які, зокрема, звертає увагу FATF, не завжди є обов'язковою умовою визначення тієї чи іншої діяльності як протиправної. Але коли вони проявляються в поєднанні з іншими індикаторами, це може свідчити про так звану «підозрілу» активність, зокрема:

- використання так званих «грошових мулів» або підроблених документів на легальних біржах;
- використання неліцензованих бірж. Платформи P2P відокремлені від великих централізованих бірж, які активно керують замовленнями для великих книг клієнтів. Вони виступають як координаційні центри для користувачів криптовалюти, щоб взаємодіяти безпосередньо при обміні фіату та криптовалют, у тому числі за допомогою особистих обмінів, що включають прямі грошові перекази. Такі платформи відіграють важливу роль в екосистемі криптоактивів, дозволяючи власникам криптоактивів взаємодіяти без великих централізованих посередників;
- використання децентралізованих обмінних сервісів, що надають можливість обійти контроль відповідності;
- незаконні перекази за допомогою використання банкоматів для криптоактивів. Зокрема, для конвертації фіатних грошей у криптовалюту чи навпаки, та переведення незаконних коштів членам кримінально протиправної мережі;
- використання сервісів азартних ігор-онлайн у схемах відмивання грошей [12].

Існуючі випадки, пов'язані з шахрайством, коли законні учасники ринків криптоактивів зазнали суттєвих збитків, поставили питання про необхідність більш ефективного регуляторного нагляду за крипторинками, зокрема, про те, як таке регулювання має здійснюватися і ким. Так, криптовалюти використовувалися як спосіб оплати за купівлю незаконних наркотичних речовин на чорному онлайн-ринку Silk Road, який ФБР США закрило у жовтні 2013 року. У 2017 році Управління боротьби з наркотиками Міністерства юстиції США опублікувало звіт, в якому робиться висновок про те, що віртуальні валюти, такі як біткойн, дозволяють транснаціональним злочинним організаціям легко переказувати незаконні доходи на міжнародному рівні. Частково у відповідь на ці проблеми деякі фірми, що займаються віртуальними активами, добровільно зазнали регулюючого нагляду. Наприклад, у червні 2018 року Coinbase купила зареєстрованого брокера Keystone Capital, який використовує альтернативну торговельну систему, що дозволило Coinbase створити ринок криптоактивів. Coinbase також має ліцензії як мінімум у 37 штатах та уповноважена на торгівлю токенами, які класифікуються як цінні папери [11; 24].

Чинне законодавство України покладає частину відповідальності за неправомірну діяльність із віртуальними активами на Міністерство цифрової трансформації України. Останнє здійснює контроль і нагляд за дотриманням учасниками ринку віртуальних активів законодавства України про обіг віртуальних активів та притягнення таких осіб до відповідальності. Проте на нормативному рівні не врегульовані питання про сертифікацію брокерів (дилерів) у сфері обігу криптоактивів. Те саме стосується й питань визначення відповідальності.

ВИСНОВКИ

Створені технологічні інновації та формування нових, пов'язаних з ними правовідносин, вимагають відповідного нормативно-правового регулювання. На міжнародному рівні відсутня всеосяжна й загальноприйнята типологія криптоактивів, незважаючи на загальне розуміння їх суті, існують розбіжності у визначенні того, що саме включає в себе термін «віртуальний актив». З урахуванням транснаціонального характеру правовідносин у сфері обігу ВА, у майбутньому понятійний апарат у цій сфері вимагатиме розробки єдиної термінології. Це питання здається актуальним як для зарубіжних країн, так і для України. Український законодавець на даний момент зробив лише перший крок у створенні правової основи для регулювання правовідносин у сфері обігу ВА, однак у світлі законодавчих ініціатив Європейського Союзу очевидно, що незабаром правові визначення та механізми доведеться узгоджувати з термінологією ЄС. Те саме стосується і питань визначення відповідальності, внесення змін до кримінального й адміністративного законодавства. Разом з тим, існуючі виклики для правового регулювання багато в чому пов'язані з відсутністю теоретичної основи, що зможе пояснити особливості нових правовідносин.

Запорукою того, що ринок віртуальних активів в Україні буде працювати ефективно, є:

- 1) запровадження чіткої й однозначної термінології (зокрема, що охоплює суб'єктів та правовідносини, які існують у країнах ЄС та США);
- 2) визначення правил взаємодії держави з учасниками ринку віртуальних активів та належний контроль за ним;
- 3) внесення змін і доповнень до адміністративного та кримінального законодавства України в частині гарантування реалізації положень чинного законодавства України щодо функціонування системи віртуальних активів;
- 4) застосування конкретних заходів відповідальності за допущені порушення на ринку віртуальних активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937COM/2020/593 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52020PC0593>

- [2] Brukhanskyi R., Spilnyk I. V. Crypto assets in the system of accounting and reporting. *The Problems of Economy*. 2019. №2. P. 145–156. URL: https://www.problecon.com/article/?year=2019&abstract=2019_2_0_145_156&lang=en
- [3] Cedillo Lazcano, I. Inside Money Creation in the Digital Era. *Innovations in Social Finance*. Palgrave Macmillan, Cham. 2021. P. 213–234. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-72535-8_10
- [4] Chimienti M. T., Kochanska U., Pinna A. Understanding the crypto-asset phenomenon, its risks and measurement issues. *Economic Bulletin Articles*. 2019. №5. URL: <https://ideas.repec.org/a/ecb/ecbart/201900053.html>
- [5] Choo K. K. R. Cryptocurrency and virtual currency: Corruption and money laundering/terrorism financing risks? *Handbook of digital currency* Academic Press. 2015. P. 283–307. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780128021170000151>
- [6] Co N. O. Regulation of Cryptocurrency in Various Jurisdiction across the World. 2021. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3841589
- [7] Coelho R., Fishman, J., Garcia Ocampo D. Supervising cryptoassets for anti-money laundering. *FSI Insights*. 2021. №31. URL: <https://www.bis.org/fsi/publ/insights31.pdf>
- [8] Вереша Р. В. Система віртуальних активів в механізмі кримінально-правового регулювання. *Актуальні проблеми юридичної науки* : збірник тез Міжнар. наук.-практ. конф. «Двадцять перші осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 6 жовт. 2022 р.). Хмельницький : Хмельниц. ун-т управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 268–269.
- [9] Dupuis D., Gleason K. Money laundering with cryptocurrency: open doors and the regulatory dialectic. *Journal of Financial Crime*. 2020. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JFC-06-2020-0113/full/html>
- [10] Dzhuzha O. M., Veresha R. V., Tychna D. M., Vasilevich V. V. Criminological policy in the conditions of spread of acute respiratory disease COVID-19. 2020. URL: http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/%D0%9D%D0%90%D0%9F%D0%A0%D0%9D%D0%A3_%D1%82%D0%BE%D0%BC_27_2_2020%20_142-155.pdf
- [11] Edwards F. R., Hanley K., Litan R., Wei, R. L. Crypto assets require better regulation: Statement of the financial economists roundtable on crypto assets. *Financial Analysts Journal*. 2019. № 75(2). P. 14–19. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/015198X.2019.1593766>
- [12] Elliptic. Financial Crime Typologies in Cryptoassets The Concise Guide for Compliance Leaders. 2020. URL: <https://www.elliptic.co/resources/typologies-concise-guide-crypto-leaders>
- [13] Force F. A. T. Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers. 2019. URL: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/RBA-VA-VASPs.pdf>
- [14] Force F. A. T. Virtual assets red flag indicators of money laundering and terrorist financing. 2020. URL: <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/Virtual-Assets-Red-Flag-Indicators.html>
- [15] Frick T. A. Virtual and cryptocurrencies-regulatory and anti-money laundering approaches in the European Union and in Switzerland. *Era Forum*. 2019. Vol. 20. No. 1. P. 99–112. Springer Berlin Heidelberg. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12027-019-00561-1>
- [16] Hardjono T., Lipton A., Pentland A. A Contract Service Provider Model for Virtual Assets. *The Journal of FinTech*. 2022. URL: <https://arxiv.org/pdf/2009.07413.pdf>

- [17] Veresha R., Karpuntsov V. Legal aspects of virtual assets regulation in Ukraine. *DANUBE*. 2023. N 14(3). Iss. 3. P. 235–252. DOI: 10.2478/danb-2023–0014. URL: <https://sciendo.com/article/10.2478/danb-2023–0014>
- [18] Вереша Р. В. Віртуальні активи як об'єкт кримінально-правової охорони. *Кримінальне право України перед викликами сучасності і майбуття: яким воно є і яким йому бути* : матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 21–22 жовт. 2022 р.) / редкол. : В. Я. Тацій, Ю. А. Пономаренко, Ю. В. Баулін та ін. Харків : Право, 2022. С. 192–196.
- [19] Kostenko S. O., Strilchuk V. A., Chernysh R. F., Buchynska A. J., Fedoronchuk A. V. Legal aspects of the cryptoassets market and its possible threats to the national security of Ukraine and Poland. *Amazonia Investiga*. 2021. N 10(41). P. 53–64. URL: <https://www.amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1625>
- [20] Kremynskyi O., Kuzmenko O., Antoniuk A., Smahlo O. International cooperation in the investigation of economic crimes related to cryptocurrency circulation. *Studies of Applied Economics*. 2021. N 39(6). URL: <https://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/5247>
- [21] Вереша Р. В., Карпунцов В. В. Етимологія віртуальних активів. *The III International Scientific and Practical Conference «Theories, methods and practices of the latest technologies»* (Tokyo, Japan, 07–09 November 2022). С. 129–132. URL: <https://eu-conf.com/ua/events/theories-methods-and-practices-of-thelatesttechnologies/>
- [22] Kud A. A. The phenomenon of virtual assets: economic and legal aspect. 2020. URL: <https://virtualasset.science/fenomen-virtualnyh-aktivov-ekonomiko-pravovoj-aspekt-ru.pdf>
- [23] Lerer M. The taxation of Cryptocurrency: Virtual transactions bring real-life tax implications. *The CPA Journal*. 2019. N 89(1). P. 40–43. URL: <https://www.cpapjournal.com/2019/01/24/the-taxation-of-cryptocurrency/>
- [24] Leukfeldt E. R., Lavorgna A., Kleemans E. R. Organised Cybercrime or Cybercrime that is Organised? An Assessment of the Conceptualisation of Financial Cybercrime as Organised Crime. *Eur J Crim Policy Res*. 2017. N 23. P 287–300. <https://doi.org/10.1007/s10610-016-9332-z>. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10610-016-9332-z>
- [25] Lom A., Caine K., Browndorf R. New FATF guidance released on virtual assets and virtual asset service providers. 2021. URL: <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/024b3d80/new-fatf-guidance-released-on-virtual-assets-and-virtual-asset-service-providers#:~:text=The%20FATF%20defines%20a%20%E2%80%9Cvirtual,how%20to%20apply%20these%20definitions>
- [26] Navamani T. M. A Review on Cryptocurrencies Security. *Journal of Applied Security Research*. 2021. P. 1–21. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19361610.2021.1933322>
- [27] Novitsky V., Fitsa V. Formation and development of legal regulation of the circulation of virtual assets. *Information and Law*. 2021. N 4(39), P. 179–186. URL: <http://il.ippi.org.ua/article/view/249302>
- [28] Peneder M. Digitization and the evolution of money as a social technology of account. *Journal of Evolutionary Economics*. 2021. P. 1–29. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00191-021-00729-4>
- [29] Saulnier J., Giustacchini I. Digital Finance: Emerging Risks in Crypto-assets: Regulatory and Supervisory Challenges in the Area of Financial Services, Institutions and Markets: European Added Value Assessment. 2020. *European Parliament*. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/654177/EPRS_STU\(2020\)654177_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/654177/EPRS_STU(2020)654177_EN.pdf)

- [30] Sixt E., Himmer K. Accounting and taxation of cryptoassets. 2019. *Available at SSRN 3419691*. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3419691
- [31] Ukrinform. The National Bank believes that virtual assets will become an important phenomenon both in public administration and in human relations over the next five years. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3284598-virtualni-aktivine-stvoruut-istotnih-rizikiv-dla-monetarnoi-politiki-nbu.html>
- [32] Veresha R. V. Mistake of Criminal Law and Its Influence on the Classification of Crime. *International Journal of Environmental and Science Education*. 2016. N 11(15). P. 8017–8025. URL: <http://www.ijese.net/makale/1020.html>
- [33] Верховна Рада України. Прийнято Закон «Про віртуальні активи». URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/213503.html>
- [34] Yatsyk T., Shvets V. Cryptoassets as an emerging class of digital assets in the financial accounting. *Economic Annals-XXI*. 2020. N 183(5-6). P. 106–115. URL: <http://soskin.info/userfiles/file/Economic-Annals-pdf/DOI/ea-V183-10.pdf>
- [35] Yermak S., Satanievska M. Cryptocurrency market: problems and development prospects in Ukraine. *Proceedings of the III International Scientific Congress Society of Ambient Intelligence*. 2020. Vol. 129. P. 248–256. URL: https://www.researchgate.net/profile/Svitlana-Yermak/publication/340301251_Cryptocurrency_Market_Problems_and_Development_Prospects_in_Ukraine/links/5edb58bc92851c9c5e86bed1/Cryptocurrency-Market-Problems-and-Development-Prospects-in-Ukraine.pdf
- [36] Zacharzewski K. Digital Asset Capital Market Law: A New Discipline of Private Law. *Krytyka Prawa*. 2021. N 13(2). P. 195–208. URL: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=979378>
- [37] Blockchain and cryptocurrency regulation 2021 / Haerberli D. et al. 2020. URL: <https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/blockchain-laws-and-regulations/switzerland>

REFERENCES

- [1] Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937 COM/2020/593 final. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52020PC0593>
- [2] Brukhanskyi, R., & Spilnyk, I. V. (2019). Crypto assets in the system of accounting and reporting. *The Problems of Economy*, 2, 145–156. Retrieved from https://www.problecon.com/article/?year=2019&abstract=2019_2_0_145_156&lang=en
- [3] Cedillo Lazcano, I. (2021). Inside Money Creation in the Digital Era. In *Innovations in Social Finance* (pp. 213–234). Palgrave Macmillan, Cham. Retrieved from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-72535-8_10
- [4] Chimienti, M. T., Kochanska, U., & Pinna, A. (2019). Understanding the crypto-asset phenomenon, its risks and measurement issues. *Economic Bulletin Articles*, 5. Retrieved from <https://ideas.repec.org/a/ecb/ecbart/201900053.html>
- [5] Choo, K. K. R. (2015). Cryptocurrency and virtual currency: Corruption and money laundering/terrorism financing risks?. In *Handbook of digital currency* (pp. 283–307). Academic Press. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780128021170000151>
- [6] Co, N. O. (2021). Regulation of Cryptocurrency in Various Jurisdiction across the World. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3841589

- [7] Coelho, R., Fishman, J., & Garcia Ocampo, D. (2021). Supervising cryptoassets for anti-money laundering. *FSI Insights*, (31). Retrieved from <https://www.bis.org/fsi/publ/insights31.pdf>
- [8] Veresha, R. V. (2022, October). The system of virtual assets in the mechanism of criminal and legal regulation. *Actual problems of legal science: a collection of abstracts of the International scientific and practical conference «Twenty-first autumn legal readings»*. Pp. 268–269). Khmelnyskyi: Khmelnyskyi University of Management and Law named after Leonid Yuzkov.
- [9] Dupuis, D., & Gleason, K. (2020). Money laundering with cryptocurrency: open doors and the regulatory dialectic. *Journal of Financial Crime*. Retrieved from <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JFC-06-2020-0113/full/html>
- [10] Dzhuzha, O. M., Veresha, R. V., Tychyna, D. M., & Vasilevich, V. V. (2020). *Criminological policy in the conditions of spread of acute respiratory disease COVID-19* Retrieved from http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/%D0%9D%D0%90%D0%9F%D0%A0%D0%9D%D0%A3_%D1%82%D0%BE%D0%BC_27_2_2020%20_142-155.pdf
- [11] Edwards, F. R., Hanley, K., Litan, R., & Weil, R. L. (2019). Crypto assets require better regulation: Statement of the financial economists roundtable on crypto assets. *Financial Analysts Journal*, 75(2), 14–19. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0015198X.2019.1593766>
- [12] *Elliptic* (2020). Financial Crime Typologies in Cryptoassets The Concise Guide for Compliance Leaders. Retrieved from <https://www.elliptic.co/resources/typologies-concise-guide-crypto-leaders>
- [13] Force, F. A. T. (2019). *Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers*. Retrieved from <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/RBA-VA-VASPs.pdf>
- [14] Force, F. A. T. (2020). Retrieved from. Retrieved from <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/Virtual-Assets-Red-Flag-Indicators.html>
- [15] Frick, T. A. (2019, July). Virtual and cryptocurrencies-regulatory and anti-money laundering approaches in the European Union and in Switzerland. In *Era Forum*, 20, 1, 99–112. Springer Berlin Heidelberg. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/s12027-019-00561-1>
- [16] Hardjono, T., Lipton, A., & Pentland, A. (2022). A Contract Service Provider Model for Virtual Assets. *The Journal of FinTech*, 2150004. Retrieved from <https://arxiv.org/pdf/2009.07413.pdf>
- [17] Veresha, R., Karpuntsov, V. (2023). Legal aspects of virtual assets regulation in Ukraine. *DANUBE*, 14(3), 3, 235–252. DOI: 10.2478/danb-2023–0014. Retrieved from <https://sciendo.com/article/10.2478/danb-2023–0014>
- [18] Veresha, R. V. (2022, October). Virtual assets as an object of criminal protection. Criminal law of Ukraine before the challenges of the present and future: what it is and what *it should be*: materials of the international scientific conference (Pp. 192–196). In V. Y. Tatsiy, Yu. A. Ponomarenko, Yu. V. Baulin, & al. (Ed.). Kharkiv: Pravo.
- [19] Kostenko, S. O., Strilchuk, V. A., Chernysh, R. F., Buchynska, A. J., & Fedoronchuk, A. V. (2021). Legal aspects of the cryptoassets market and its possible threats to the national security of Ukraine and Poland. *Amazonia Investiga*, 10(41), 53–64. Retrieved from <https://www.amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1625>
- [20] Kreminskyi, O., Kuzmenko, O., Antoniuk, A., & Smahlo, O. (2021). International cooperation in the investigation of economic crimes related to cryptocurrency circulation. *Studies of Applied Economics*, 39(6). Retrieved from <https://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/5247>

- [21] Veresha, R. V., & Karpuntsov, V. V. (2022, November). Etymology of virtual assets. *Theories, methods and practices of the latest technologies: the III International Scientific and Practical Conference*. (Pp. 129–132). Tokyo, Japan. Retrieved from <https://eu-conf.com/ua/events/theories-methods-and-practices-of-thelatesttechnologies/>
- [22] Kud, A. A. (2020). *The phenomenon of virtual assets: economic and legal aspect*. Retrieved from <https://virtualasset.science/fenomen-virtualnyh-aktivov-ekonomiko-pravovoj-aspekt-ru.pdf>
- [23] Lerer, M. (2019). The taxation of Cryptocurrency: Virtual transactions bring real-life tax implications. *The CPA Journal*, 89(1), 40–43. Retrieved from <https://www.cpajournal.com/2019/01/24/the-taxation-of-cryptocurrency/>
- [24] Leukfeldt, E. R., Lavorgna, A. & Kleemans, E. R. (2017). Organised Cybercrime or Cybercrime that is Organised? An Assessment of the Conceptualisation of Financial Cybercrime as Organised Crime. *Eur J Crim Policy Res*, 23, 287–300/ Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s10610-016-9332-z> <https://link.springer.com/article/10.1007/s10610-016-9332-z>
- [25] Lom, A., Caine, K., & Browndorf, R. (2021). New FATF guidance released on virtual assets and virtual asset service providers. Retrieved from <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/024b3d80/new-fatf-guidance-released-on-virtual-assets-and-virtual-asset-service-providers#:~:text=The%20FATF%20defines%20a%20%E2%80%9Cvirtual,how%20to%20apply%20these%20definitions>
- [26] Navamani, T. M. (2021). A Review on Cryptocurrencies Security. *Journal of Applied Security Research*, 1–21. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19361610.2021.1933322>
- [27] Novitsky, V., & Fitsa, V. (2021). Formation and development of legal regulation of the circulation of virtual assets. *Information and Law*, 4(39), 179–186. Retrieved from <http://il.ippi.org.ua/article/view/249302>
- [28] Peneder, M. (2021). Digitization and the evolution of money as a social technology of account. *Journal of Evolutionary Economics*, 1–29. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/s00191-021-00729-4>
- [29] Saulnier, J., & Giustacchini, I. (2020). *Digital Finance: Emerging Risks in Crypto-assets: Regulatory and Supervisory Challenges in the Area of Financial Services, Institutions and Markets: European Added Value Assessment*. European Parliament. Retrieved from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/654177/EPRS_STU\(2020\)654177_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/654177/EPRS_STU(2020)654177_EN.pdf)
- [30] Sixt, E., & Himmer, K. (2019). Accounting and taxation of cryptoassets. *Available at SSRN 3419691*. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3419691
- [31] *Ukrinform* (2022). The National Bank believes that virtual assets will become an important phenomenon both in public administration and in human relations over the next five years. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3284598-virtualni-aktivi-ne-stvoruut-istotnih-rizikiv-dla-monetarnoi-politiki-nbu.html>
- [32] Veresha, R. V. (2016). *Mistake of Criminal Law and Its Influence on the Classification of Crime*. *International Journal of Environmental and Science Education*, 11(15), 8017–8025. Retrieved from <http://www.ijese.net/makale/1020.html>
- [33] *Verkhovna Rada of Ukraine*. *The Law «On Virtual Assets» was adopted*. Retrieved from <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/213503.html>

- [34] Yatsyk, T., & Shvets, V. (2020). Cryptoassets as an emerging class of digital assets in the financial accounting. *Economic Annals-XXI*, 183. Retrieved from <http://soskin.info/userfiles/file/Economic-Annals-pdf/DOI/ea-V183-10.pdf>
- [35] Yermak, S., & Satanievska, M. (2020, March). Cryptocurrency market: problems and development prospects in Ukraine. In *Proceedings of the III International Scientific Congress Society of Ambient Intelligence* (Vol. 129, pp. 248–256). Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Svitlana-Yermak/publication/340301251_Cryptocurrency_Market_Problems_and_Development_Prospects_in_Ukraine/links/5edb58bc92851c9c5e86bed1/Cryptocurrency-Market-Problems-and-Development-Prospects-in-Ukraine.pdf
- [36] Zacharzewski, K. (2021). Digital Asset Capital Market Law: A New Discipline of Private Law. *Krytyka Prawa*, 13(2), 195–208. Retrieved from <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=979378>
- [37] Haerberli, D. & al. (2020) *Blockchain and cryptocurrency regulation 2021*. Retrieved from <https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/blockchain-laws-and-regulations/switzerland>

Роман Вікторович Вереша

Доктор юридичних наук, професор

Кафедра кримінального та адміністративного права

Академія адвокатури України

01032, бульвар Тараса Шевченка, 27, Україна, Київ

Roman V. Veresha

Doctor of Law, Professor

Department of Criminal and Administrative Law

Academy of Advocacy of Ukraine

01032, 27 Tarasa Shevchenka Str., Kyiv, Ukraine

ORCID.org/0000-0003-4996-0283

e-mail: rveresha777@gmail.com

Валерій Віталійович Карпунцов

Доктор юридичних наук, професор

Кафедра політичних наук та права

Київський національний університет будівництва та архітектури

03037, Повітрофлотський проспект, 31, Київ, Україна

Valerii V. Karpuntsov

Doctor of Law, Professor

Department of Political Science and Law

Kyiv National University of Construction and Architecture

03037, 31 Povitroflotsky Ave., Kyiv, Ukraine

e-mail: v.v.karpuntsov@gmail.com

Рекомендоване цитування: Вереша Р. В., Карпунцов В. В. Правове забезпечення та фактори ризику обігу віртуальних активів: національний та міжнародно-правовий аспекти. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Т. 32. № 1. С. 66–85.

Suggested Citation: Veresha, R. V., & Karpuntsov, V. V. (2025). Legal Providing and Risk Factors of Virtual Assets Circulation: National and International Legal Aspects. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 32(1), 66–85.

Стаття надійшла / Submitted: 07/01/2025

Доопрацьовано / Revised: 07/02/2025

Схвалено до друку / Accepted: 25/03/2025